

“FERRAKON” BFQ TARKIBIDAGI GLISIRRIZIN KISLOTASI VA FLAVONOIDLAR MIQDORINI SPEKTROFOTOMETRIK ANIQLASH

Asqarov Ibrohim Rahmonovich., Isaev Yusup Tojimatovich., Rustamov Sanjar Ashiraliyevich, Egamberdiyev Dostonbek Usmonjon o'g'li

Andijon davlat universitet

Maqola haqida ma'lumot
Qabul qilingan: 01.07.2024
Qayta qabul : 04.07.2024
Saytda mavjud : 08.06.2024

Muallif (lar)
I.A.Asqarov
*Yu.T.Isayev
S.A.Rustamov
D.U.Egamberdiyev

Muallif bilan aloqa

yusufjon_67@inbox.ru

<https://orcid.org/0000-0002-9904-6791>

© I.A.Asqarov va boshqalar

UNIVERSAL xalqaro ilmiy jurnal

Ochiq ma'lumotlar:

<https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal>

Maxfiylik bayonoti

Materialni istalgan vosita yoki formatda nusxalash va qayta tarqatish hamda maqoladan to'g'ri iqtibos keltirish va litsenziyasini ko'rsatish sharti bilan istalgan maqsadda foydalanish mumkin.

Anotatsiya: Ushbu tadqiqot ishida mahalliy ishlab chiqaruvchilar tomonidan ishlab chiqilgan tarkibida shirinmiy ildiz ekstrakti saqlovchi “FERRAKON” biologic faol qo'simcha (BFQ) tarkibidagi asosiy ta'sir etuvchi modda – glitsirrizin kislotasi hamda flavonoidlar yig'indisi miqdorini spektrofotometrik usulda aniqlash bo'yicha olib borilgan tajribalar natijalari keltirilgan. BFQ tarkibida glitsirrizin kislotasining miqdori 3.78%, flavonoidlar yig'indisining miqdori 9,97% ga yetishi aniqlandi.

Kalit so'zlar: Shirinmiya ildizi; biologic faol qo'shimmalar, flavonoidlar; pinosembrin; standartlashtirish; spektrofotometriya.

Аннотация: В данной исследовательской работе спектрофотометрическим методом определено основное действующее вещество - глицирризиновая кислота и флавоноиды в биологически активной добавке (БФХ) «ФЕРРАКОН», содержащей экстракт корня солодки, разработанной отечественными производителями. Установлено, что количество глицирризиновой кислоты в БФХ составляет 3,78%, а количество флавоноидов – 9,97%.

Ключевые слова: корень солодки; биологически активные соединения, флавоноиды; пиноцембрин; стандартизация; спектрофотометрия.

Annotation: In this research work, the main active substance - glycyrrhizic acid and flavonoids in the "FERRAKON" biologically active supplement (BFQ) containing licorice root extract, developed by local manufacturers, was determined by spectrophotometric method. the results of the experiments are presented. It was found that the amount of glycyrrhizic acid in BFQ is 3.78%, and the amount of flavonoids is 9.97%.

Keywords: licorice root; biologically active compounds, flavonoids; pinocebrin; standardization; spectrophotometry.

Kirish. Ayrim biologik faol qo'shilmalar (BFQ), oziq-ovqat, ichimlik, yig'malar va dorivor preparatlarning tarkibiy qismi sifatida funksional o'simliklardan foydalanish ko'lamini kengaytib bormoqda. Ular orasida bugungi kunda silliq shirinmiya (*Glycyrrhiza*) yetakchi o'rinni egallaydi [1]. Shirinmiya (yoki qizilmiya) – eng qadimgi samarali dorivor o'simliklardan biri hisoblanadi. Shirinmiya ildizini Amerikaga kelgan yevropalik ko'chmanchi xalqlar qand o'rniga saqich qilib chaynashgan, bu ularni kasalliklardan saqlashga, yangi qit'aga, muxitga moslashishga yordam bergan. Xozirgi kunda, shirinmiya ildizidan oziq-ovqat qo'shilmasi va xushbo'y ta'm beruvchilar – glitsirizin (E958) ishlab chiqariladi, bir qator mahsulotlarga ushbu o'simlikning ekstrakti qo'shiladi [2].

Xozirgi vaqtda dorivor o'simlik xom ashyosi va fitopreparatlarni standartlashtirish usullarini ishlab chiqish hamda takomillashtirish bo'yicha tadqiqotlar alohida dolzarblikka ega hisoblanmoqda [3]. Yuqori nafas yo'llari yallig'lanish kasalliklarida tarkibida shirinmiya ildiz ekstrakti saqlovchi BFQ lardan keng qo'llanilib kelinmoqda. Shirinmiya ildiz va ildiz ekstrakti asosida bir qator BFQ hamda preparatlar ishlab chiqarilmoqda (ildiz quruq ekstraktlar, qizilmiya siropi, elekasol, glitsiram, likvidit va boshqalar). Ushbu BFQ va preparatlar yallig'lanishga qarshi, antigistamin, immunomodulyator, ekspektoran, xoleretik, yaraga qarshi dorilar sifatida amaliy tibbiyot va xalq tabobatida samarali qo'llanilib kelinmoqda [4]. Yuqorida keltirilgan dori vositalarining keng qo'llanilishi fonida ularni standartlashtirish muammolari hanuzgacha to'liq hal qilinmagan. Hozirgi vaqtda shirinmiya ildizi va ushbu xom ashyoga asoslangan preparatlarni standartlashtirish glitsirizin kislotasining miqdoriga qarab amalga oshiriladi. Farmatsevtika sanoatida yuqori qatlamli xromatografiya (YuQX), yuqori samarali suyuqlik xromatografiya (YuSSX), spektrofotometriya va boshqa usullarning joriy

etilishi BFQ, oziq-ovqat qo'shilmalar hamda dorivor preparatlarni standartlanishini takomillashtirish, mahsulotlarni sifat va miqdor ko'rsatkichlarini aniqlashda samarali usullari hisoblanib kelinmoqda [5]. Shu sababli silliq shirinmiya (*Glycyrrhiza glabra L.*) va Ural qizilmiya (*Glycyrrhiza uralensis Fisch.*) ildiz ekstraktlari tarkibidagi asosiy ta'sir etuvchi triterpen saponin glisirizin kislotasini miqdorini aniqlashga qaratilgan tadqiqotlar ko'plab ilmiy markazlarda olib borilmoqda [6].

Maqsad. Ushbu ishning maqsadi kamqonlik xastaligini oldini olish va davolash uchun tavsiya etilgan "FERRAKON" BFQ si tarkibidagi glitsirizin kislotasi hamda umumiy flavonoidlar miqdorini aniqlashdan iborat.

Tadqiqot ob'ektlari. "FERRAKON" BFQ si ("VitaBiotik" XK), shuningdek laboratoriya sharoitida shirinmiya (*Glycyrrhiza glabra L.*) ildizidan olingan namunalar bo'lgan. Standart namunalar sifatida glitsirizin kislotasi, glitsirizin kislotasini monoammoniyli tuzi ishlatilgan.

"FERRAKON" BFQsi tarkibidagi glisirizin kislotasi miqdorini aniqlash usuli. 2,00 ml BFQ namunasi 250 ml tubi yassi tubli shiriflangan konusimon kolbaga quyildi ustiga 20 ml 95% etil spirti spirt qo'shiladi va aralashtiriladi. Keyin trixlorosirka kislotaning 50 ml 3% asetondagi eritmasi qo'shildi va 10 daqiqa davomida qizdirildi. Sovutgandan so'ng, hosil bo'lgan eritma qog'oz filtri orqali filtrlanadi, kolba 3 ml trixlorosirka kislotaning 3% asetondagi eritmasi ikki maroraba yuvildi hamda yuqoridagi usul yordamida filtirlandi. Olingan filtratga cho'kma paydo bo'lguncha tomchilab konsentrlangan ammiak eritmasi (pH 8,3 dan 8,6 gacha) tomizildi. Hosil bo'lgan cho'kma bilan eritma Buxner voronkasi yordamida filtirlandi. Kolba va filtr uch

marotaba 50 ml aseton bilan yuviladi. Filtrli cho'kma dastlabki, ya'ni 250 ml ko'lbaga o'tkazilib 50 ml suvda eritiladi, so'ngra 250 ml belgigacha suv bilan etkaziladi (A eritma). 1 ml

$$x = \frac{D \cdot m_0 \cdot 250 \cdot 25 \cdot 5 \cdot 100}{V \cdot 1 \cdot D_0 50 \cdot 25} = \frac{D \cdot m_0 \cdot 2500}{V \cdot D_0}$$

Bu yerda:

D - tekshirilayotgan eritma (B eritma) ning 258 nm dagi optik zichligi;

D₀ - tekshirilayotgan eritma tarkibidagi GKMAT ni (B eritma) 258 nm optik zichligi;

V – eritma hajmi, ml;

m₀ – GK massasi g.

“FERRAKON” BFQsi tarkibidagi umumiy flavonoidlarni miqdorini aniqlash. BFQ dan 1 ml olib 50 ml hajmli o'lchov kolbasiga solindi, unga 2 ml 3% li alyuminiy (III) xloridning spirtli eritmasi qo'shildi va eritmaning hajmi 96% etil spirti bilan belgiga keltirildi (A eritma), aralashtiriladi va alyuminiy bilan flavonoidlar kompleks hosil qilish uchun 40 daqiqaga qoldirildi (A eritma). Solishtirish uchun 1 ml BFQ (1:50) 50 ml hajmli o'lchov kolbasiga solingan va eritmaning hajmi 96% etil spirti bilan belgiga yetkazilgan (A eritmaga solishtirish uchun). Keyin tekshiriluvchi A eritmasining optik zichligi spektrofotometrda 310 nm to'lqin uzunligida A etalon eritma fonida o'lchandi.

$$x = \frac{D \cdot 50 \cdot 25 \cdot 100}{m \cdot 680 \cdot (100 - W)}$$

Bu yerda:

D – tekshirilayotgan eritmaning optik zichligi; m-namuna massasi; 680 – pinotsembrin standart namunasining 310 nm dagi solishtirma yutilish ko'rsatkichi ($E_{1\text{cm}}^{1\%}$); W - quritishdan keyingi massa kamayishi

Olingan natijalar muhokamasi:

“FERRAKON” BFQsi tarkibidagi glitsirizin kislotasi 258 nm to'lqin uzunligida spektrofotometriya yo'li bilan aniqlanganda

A eritmadan 25 ml hajmli o'lchov kolbasiga solinadi va eritma hajmi suv bilan belgiga keltiriladi (B eritma).

o'rtacha miqdori 3,78 % ni tashkil qildi. Ma'lumki glitserrizin kislotasi immunitet tizimini faollashtiradi, vitamin va minerallarni organizmga so'rilishini yaxshilaydi. Bu esa BFQ tarkibidagi asosiy biofaol birikmalar, vitaminlar, minerallar va biogen elementlarni organizm tomonidan yuqori darajada o'zlashtirilishini ta'minlaydi. Olib borilgan tadqiqotlardan ma'lumki, ushbu modda genetik va orttirilgan aplastik anemiyaning kuchli bo'lmagan turini davolashda yordamchi vosita sifatida samarali hisoblanadi [7]. Ushbu kasallikni oldini olish va davolashda ko'plab sintetik preparatlardan foydalaniladi, bunday preparatlardan foydalanish jigar yetishmovchiligi bor kasallarda muammo tug'diradi. Bu muammoni hal etish maqsadida yondosh davolovchi vosita sifatida tarkibida glitsirizin kislotasi saqlagan tabiiy BFQlar tavsiya etiladi.

Shuningdek umumiy flavonoidlar miqdori 310 nm to'lqin uzunligida spektrofotometriya yo'li bilan mahsulot tarkibida 9.97 % flavonoidlar borligi aniqlandi. Flavonoidlar o'simliklar uchun zaruriy moddalardan bo'libgina qolmay, inson salomatligi uchun ham foydalidir. Ya'ni, flavonoidlar qadim zamonlarda an'anaviy tibbiy muolajalarda asosiy rol o'ynagan va ulardan foydalanish hozirgi kungacha davom etgamoqda. Tibbiyot uchun flavonoidlarning eng qimmatli xususiyati ularning yuqori toksik erkin radikallarni samarali tozalash va oksidlovchi stressni kamaytirish qobiliyatidir. Bundan tashqari,

flavonoidlar temir kabi metall ionlari bilan barqaror komplekslar hosil qiladi va bu ularning antidote xususiyatlarini ifodalaydi[8]. Flavonoidlar bilan temir komplekslari temir ionining ichakda so'rilishini inhibirlashi va ferroportin jarayonini kamaytirishi ma'lum, ammo ba'zi zamonaviy tadqiqotlar aksincha ekanini ko'rsatmoqda. So'nggi paytlarda quercetin temirni hujayra ichida va tashqarisida tashish uchun vosita sifatida harakat qilishi aniqlandi. Temirni flavonoidlar bilan kompleks hosil qilishi, Fenton reaksiyasi, ichaklar shilliq qavat bloklari va oshqozon-ichak muammolari kabi temir yetishmasligidan kelib chiqadigan

nojo'ya xolatlarning oldini olishda foydali hisoblanadi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, olib borilgan tadqiqotlarda mahalliy ishlab chiqaruvchilar tomonidan kamqonlikni oldini olish va davolashda qo'llash uchun tavsiya etilayotgan "FERRAKON" BFQ si tarkibidagi glitsirizin kislotasi va flavonoidlar yig'ndisining miqdori spektrofotometrik usulda aniqlandi. Olingan natijalar mazkur BFQ ni davolaovchi samaradorligini baholashda ma'lum ahamiyat kasb etishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Куркин В.А., Егоров М.В. Стандартизация корней солодки голой и лекарственного препарата «солодки экстракт жидкий» // Фундаментальные исследования. – 2014. – №6-6. – С. 1232-1236; URL: <https://fundamental-research.ru/ru/article/view?id=34320> (дата обращения: 05.07.2024).
2. Askarov, I.R., Rustamov, S.A., Egamberdiev, D.U., Isaev, Yu.T. & Kushiev, Kh.Kh. (2021). Molecular complexes of monoammonium salt of glycyrrhizic acid with some urea and their antibiotic activity. *Chemical Problems*, (3), 160-167.
3. Исаев Ю.Т., Рустамов С.А., Эгамбердиев Д.У., Абдуллаев М.Н., Аскарлов И.Р., "Фотометрическое определение глицирризиновой кислоты в сухих корнях солодки". Вестник Пермской государственной фармацевтической академии. Сборник материалов (22 апреля 2021 года). 149-151 с.
4. М.В.Егоров, В.А.Куркин, Г.Г.Запесочная, В.А.Быков. Качественный и количественный анализ сырья и препаратов солодки. Вестник ВГУ. Серия: Химия, Биология. Фармация. 2005. №1. С.175-180.
5. ФС 2.5.0040.15 «Солодки корни». ГФ РФ XIV, т.IV, М., 2018 – с.6429.
6. Askarov, I., Isaev, Y., Tashtemirova, G., Rustamov, S., Kadirov, M., & Shadmanov, K. (2023). Synthesis of complex compounds of the monoammonium salt of glycyrrhizic acid and thiourea. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 383, p. 04023). EDP Sciences.
7. Ren CA, Li YX, Cui JY, Sheng ZX, Ran XH, Wang BH, Zhang MH. Efficacy of glycyrrhizin combined with cyclosporine in the treatment of non-severe aplastic anemia. *Chin Med J (Engl)*. 2013;126(11):2083-6. PMID: 23769562.
8. Lesjak M, K S Srail S. Role of Dietary Flavonoids in Iron Homeostasis. *Pharmaceuticals* (Basel). 2019 Aug 8;12(3):119. doi: 10.3390/ph12030119. PMID: 31398897; PMCID: PMC6789581.
9. Maryam Mazhara, Shaheen Faizib, Anum Gula, Nurul Kabira and Shabana U. Simjee., «Effects of naturally occurring flavonoids on ferroportin expression in the spleen in iron deficiency anemia in vivo», *RSC Advances*., Issue 38, 2017, RSC Adv., 2017,7, 23238-23245 <https://doi.org/10.1039/C7RA02138K>